

Coronel Instituut
Academisch Medisch Centrum
Universiteit van Amsterdam

Nederlands Centrum
voor Beroepsziekten

Signaleringsrapport Beroepsziekten '02

5. Huidaandoeningen

Het aantal meldingen van bedrijfsartsen van door het werk veroorzaakt eczeem is in 2001 vergelijkbaar met het jaar hiervoor. Naast bedrijfsartsen meldt nu ook een groep dermatologen nieuwe gevallen van beroepshuidaandoeningen. Zij blijken opvallend meer gevallen te rapporteren dan de bedrijfsartsen. Op basis van deze registratie wordt het aantal nieuwe gevallen van werkgebonden contacteczeem geschat op ca. 13.000 per jaar. Beroepen met een hoog risico op contacteczeem zijn: kappers, verpleegkundigen, schoonmakers en metaalbewerkers.

Nat werk is de belangrijkste oorzaak van contacteczeem. In een aantal arboconvenanten zijn doelstellingen geformuleerd met betrekking tot het terugdringen van het aantal gevallen van beroepshuidaandoeningen. Dit vereist een zorgsysteem met elementen van actieve vroegtijdige opsporing, goede voorlichting en instructie.

5.1 Omschrijving aandoeningen

Contacteczeem

Contacteczeem ontstaat als gevolg van huidcontact met een stof. Het kan ontstaan door een allergie voor een bepaalde stof en door langdurige irritatie van de huid door één of meerdere stoffen. De verschijnselen zijn roodheid, jeuk, kleine blaasjes, schilfering of kloven.

Contacturticaria

Contacturticaria zijn jeukbulten (galbulten). Zij ontstaan na direct huidcontact met bepaalde stoffen. Soms is dat op basis van allergie voor de stof, maar er kan ook een ander mechanisme aan ten grondslag liggen.

Huidgezwollen

Goedaardige huidgezwollen, bijvoorbeeld wratten, kunnen ontstaan door contact met bepaalde virussen. Kwaadaardige huidgezwollen (huidkanker) kunnen het gevolg zijn van langdurige blootstelling aan ultraviolet licht, zoals die zich kan voordoen bij mensen die veel in de buitenlucht werken.

5.2 Omvang van de problematiek

Meldingen door bedrijfsartsen

In 2001 kwamen 270 meldingen van beroepshuidaandoeningen binnen. Dit was 4,8 % van het totale aantal beroepsziektemeldingen. Tabel 5.1 geeft het aantal meldingen aan het NCvB weer in de jaren 1999, 2000 en 2001. In alle jaren is eczeem verantwoordelijk voor 90 % van de meldingen van beroepshuidaandoeningen. Meer dan de helft van de gemelde patiënten is jonger dan 40 jaar.

Tabel 5.1 Meldingen van beroepshuidaandoeningen, verdeling naar diagnoses

Aandoening	Aantal meldingen 1999	Aantal meldingen 2000	Aantal meldingen 2001
Contacteczeem	194	243	207
Atopisch eczeem	4	5	7
Overige eczemen	11	11	20
Contacturticaria	2	3	10
Huidgezwellen	2	3	1
Huidinfecties	3	6	13
Overige huidaandoeningen	14	17	12
Totaal	230	288	270

De top 3 van sectoren waaruit de meeste meldingen van contacteczeem afkomstig zijn, is ongewijzigd gebleven: industrie, gezondheids- en welzijnszorg en bouwnijverheid (tabel 5.2). De relatieve bijdrage van het aantal meldingen uit de gezondheidszorg is licht afgenomen, hetgeen ook blijkt uit de daling van het aantal meldingen per 100.000 werkenden in deze sector.

Als veel voorkomende oorzaak van contacteczeem worden nat werk (19%), cement (7%), metaalbewerkingsvloeistoffen (5%) en latex (4%) aangegeven.

Tabel 5.2 Sectoren met de meeste meldingen wegens contacteczeem

Sector	Aantal meldingen 2000 (% van totaal)	Aantal meldingen/ 100.000 werkenden	Aantal meldingen 2001 (% van totaal)	Aantal meldingen/ 100.000 werkenden
Industrie	94 (33 %)	8.8	87 (32 %)	8.2
Gezondheids- en welzijnszorg	48 (17 %)	5.2	35 (13 %)	3.8
Bouwnijverheid	25 (9 %)	5.4	28 (10 %)	6.1

Het ArbeidsDermatosen Surveillance (ADS) project

Sedert oktober 2000 melden ruim 20 dermatologen nu maandelijks nieuwe gevallen van beroepshuidaandoeningen. Het betreft hier een samenwerkingsproject van het NCvB met het Nederlands Kenniscentrum ArbeidsDermatosen (NECOD).

Het totale aantal meldingen is een veelvoud van dat van de bedrijfsartsen met ook hier het contacteczeem als veruit de meest gerapporteerde aandoening (tabel 5.3).

De leeftijdsverdeling van de meldingen van de dermatologen wijkt af van die van de bedrijfsartsen. De grootste bijdrage wordt bij beide melders geleverd door de leeftijdscategorie jonger dan 40 jaar, maar bij de dermatologen zijn er relatief meer meldingen in de leeftijdscategorie ouder dan 50 jaar door hun rapportage van huidgezwellen.

Tabel 5.3 *Diagnose overzicht van de in 2001 gerapporteerde aandoeningen door dermatologen in het kader van het ADS project*

Diagnose	Aantal	Percentage
Contact eczeem	882	77,9 %
Huidgezwellen	150	13,3 %
Overige huidaandoeningen	40	3,5 %
Contact urticaria	33	2,9 %
Mechanisch trauma	12	1,1 %
Huidinfecties	8	0,7 %
Nagelaandoeningen	3	0,3 %
Ontsteking haarzakjes	3	0,3 %
Overige	1	0,1 %
Totaal	1132	100 %

Kappers, verpleegkundigen en schoonmakers(sters) zijn de beroepsgroepen waaruit de meeste meldingen afkomstig zijn. Bij deze top drie moet vooral aan nat werk als oorzaak van het eczeem gedacht worden naast natuurlijk allergenen bij met name de kappers(sters). Bij de meldingen van eczeem bij monteurs en metaalbewerkers vormt oliecontact en sensibilisatie voor conserveermiddelen in de olie of zeep veelal de oorzaak. Opmerkelijk is ook het ontbreken van de bouwvakker in de top 10 waar deze sector bij de meldingen van de bedrijfsartsen wel hoog scoort.

Tabel 5.4 *Top 10 van de beroepen met de meeste meldingen van contacteczeem in 2001 in het kader van het ADS project*

1.	Kapper	94
2.	Verpleegkundige	62
3.	Schoonmaker	59
4.	Metaalbewerker	43
5.	(Auto)monteur	36
6.	Horeca medewerker	32
7.	Ziekenverzorger	28
8.	Kweker planten/bollen	26
9.	Verkoper	25
10.	Kok	23

Niet onverwacht zijn de meeste meldingen van huidgezwellen afkomstig uit beroepen, die gepaard gaan met veel buitenwerk (tabel 5.5).

Tabel 5.5 Top 5 van beroepen met de meeste meldingen van huidgezwellen in 2001 in het kader van het ADS project

1.	Boer	50
2.	Bouwvakker	10
3.	Tropenmedewerker	9
4.	Tuinder	8
5.	Zeeman	5

Contacturticaria werden het meest gemeld van verpleegkundigen. Latex allergie ligt hier doorgaans aan ten grondslag.

Nadere bespreking van de meldingsgegevens

Uitgaande van een schatting van het aantal werkenden in het verzorgingsgebied van de dermatologen die deelnemen aan het ADS-project, is een voorzichtige schatting mogelijk van de incidentie van werkgebonden contacteczeem. Zij bedraagt 1,8 per 1000 werkenden. Dit komt overeen met de bovengrens van een door Diepgen en Coenraads (1999) aangegeven schatting. Dit betekent dat in Nederland jaarlijks ca. 13.000 nieuwe gevallen van werkgebonden contacteczeem optreden.

Het verschil tussen het aantal meldingen van de bedrijfsartsen en dat van de dermatologen is opmerkelijk. Veel patiënten met beroepshuidaandoeningen komen blijkbaar niet onder de aandacht van de bedrijfsarts. De wijze waarop de mensen met een beroepshuidaandoening in het meldingssysteem gesignaleerd zijn geeft daar al een aanwijzing voor. Bij bijna de helft geschiedde dat via het verzuimspreekuur en bij ruim een derde via het bedrijfsgezondheidskundig spreekuur, terwijl slechts 9 % door middel van een Periodiek ArbeidsGezondheidskundig Onderzoek (PAGO) gesignaleerd was (Blok, 2001). Dit suggereert dat met name de ernstiger gevallen onder de aandacht van de bedrijfsarts komen. Ook dan blijft het verschil echter opvallend want men mag verwachten dat ook de dermatologen doorgaans de patiënten zullen zien met huidafwijkingen van een ernstiger karakter. Uit recent verkregen gegevens uit de registratie blijkt echter dat het merendeel van deze patiënten niet verzuimt. Relatief veel van de meldingen van de dermatologen hebben betrekking op mensen werkzaam in het midden- en kleinbedrijf (tabel 5.4), sectoren met een, zo blijkt ook uit buitenlandse gegevens, naar verhouding hoge incidentie van beroepshuidaandoeningen (Dickel et al, 2001; Cherry et al, 2000). Het zijn tevens de sectoren waar de bedrijfsgezondheidszorg in vergelijking tot de industrie, gezondheidszorg en de bouwnijverheid in Nederland minder prominent aanwezig is. Dit zou een deel van het verschil kunnen verklaren.

Beroepshuidaandoeningen, met uitzondering van de huidgezwellen, worden zowel door de bedrijfsartsen als door de dermatologen gesignaleerd bij relatief jonge mensen. Bij de bedrijfsartsen is ruim 60 % jonger dan 40 jaar, terwijl zich ook bij de dermatologen veel patiënten in de leeftijdscategorie 20-35 bevinden. Dit komt overeen met de bevindingen van Dickel et al (2001) bij patiënten met beroepshuidaandoeningen werkzaam in Beieren. Een belangrijk deel van de beroepshuidaandoeningen dient zich dus al in de eerste jaren van de blootstelling aan. In hun studie over de periode 1990-1999 nemen

Dickel et al verder een daling waar van het jaarlijks aantal nieuwe gevallen van beroepshuidaandoeningen en dan met name in een aantal hoog-risico beroepen. Verondersteld wordt dat dit een gevolg is van toenemende aandacht voor preventie. Vergelijking met Nederlandse gegevens is niet mogelijk. Uit de meldingen van de bedrijfsartsen blijkt echter nog niet een dalende trend.

Het relatief grote aantal meldingen bij werknemers uit de schoonmaaksector (tabel 5.4) illustreert het belang van aandacht voor deze categorie aandoeningen bij het opstellen van een arboconvenant in deze sector. Het natte werk en in mindere mate overgevoeligheid voor stoffen waarmee men in aanraking komt werd vrijwel steeds als oorzaak gezien.

Van de minder bekende oorzaken, dient het in het werk te gebruiken persoonlijk beschermingsmiddel zoals adembescherming of het dragen van een mutsje genoemd te worden. Bij zeven meldingen van eczeem werd dit als oorzaak genoemd. Niet duidelijk is het of het hier om allergie voor een bestanddeel ging of om de gevolgen van irritatie. Gelaatseczeem door het dragen van een mondkapje wordt gerapporteerd door 5 % van een groep tandheelkundige verpleegkundigen (Kanerva et al, 2001).

In het vorige signaleringsrapport werd reeds even gewezen op de acrylaatallergie bij nagelstylistes. Inmiddels zijn er over de periode oktober 2000 t/m december 2001 door de dermatologen 12 meldingen van contacteczeem bij mensen werkzaam in de huidverzorging (pedicure, manicure, nagelstyliste) verricht. Bij 9 van hen was sprake van contactallergie voor acrylaten. Meer aandacht voor het zorgvuldig omgaan met acrylaathoudende producten in deze branche lijkt gewenst.

Vermeldenswaard uit het jaarverslag van de Kapperspoli 2000 (Centrum voor Huid en Arbeid, 2001) is de verdere stijging van het aantal allergieën voor haarverf en de toename van het aantal allergieën voor rubber en latex, beide verklaarbaar uit toenemend gebruik.

5.3 Wetenschappelijke en maatschappelijke ontwikkelingen

Arbeidsongeschiktheid

Jaarlijks stromen ongeveer 600 mensen met een huidandoening in de WAO. Dit is 0.09 per 1000 verzekerden per jaar en 0,6 % van de totale WAO-instroom. Recent is door TNO Arbeid onderzoek verricht naar het aandeel hiervan dat door het werk ontstaan zou kunnen zijn op basis van het oordeel van de WAO-ers zelf (Kremer et al, 2001). Het onderzoek heeft betrekking op de WAO-instroom in de jaren 1998, 1999 en 2000. Van de respondenten geeft 44 % aan dat de huidandoening geheel/grotendeels/voor een belangrijk deel door het werk is veroorzaakt. Bij de patiënten met eczeem, 38,4 % van het totale aantal uitmakend, geeft 67 % dat aan. Niet onverwacht is de instroom vanuit de kappersbranche het hoogst: 0.41/1000 verzekerden per jaar. Alle respondenten uit deze branche geven aan dat naar hun oordeel de huidandoening door het werk is veroorzaakt. Nat werk, schoonmaakmiddelen, zepen, rubber en latex, kunststoffen en plastics zijn de belangrijkste stoffen waaraan men wordt blootgesteld.

Helaas ontbreken ter vergelijking en aanvulling gegevens over ziekteverzuim, arbeidsongeschiktheid en verandering van werk van de meldingen van de bedrijfsartsen en dermatologen. Ze zijn uit de huidige meldingsgegevens ook niet af te leiden en dat betekent dat er aanvullend onderzoek noodzakelijk is om deze relevant geachte gegevens zichtbaar te maken. Uit de cijfers van de Kapperspoli van het Centrum voor Huid en Arbeid blijkt een licht dalende trend van het aantal kapsters dat zich vanwege het eczeem moet laten omscholen (Jaarverslag Kapperspoli 2000). Bij 72 % werd een

goed herstel van het handeczeem bereikt. Met goede behandeling en gerichte begeleiding is het dus mogelijk om in het vak te blijven en arbeidsongeschiktheid te voorkomen.

De werkwijze van de Kapperspoli gaat nu ook elders toegepast worden. Zij sluit goed aan bij de gespecialiseerde spreekuren die de verpleegkundig consulente dermatologie houdt bij het Nederlands Kenniscentrum ArbeidsDermatosen (NECOD). Op individueel en groepsniveau krijgen patiënten met een arbeidsgelateerde huidaandoening instructie over behandeling, verzorging en bescherming van de huid. Het spreekuur voorziet duidelijk in een behoefte. Een kosteneffectiviteitsstudie zal voor een verdere onderbouwing van het belang moeten zorgen.

De in Nederland aanwezige arbeidsdermatologische centra vervullen door de wijze waarop zij diagnostiek, behandeling en begeleiding van patiënten integreren in samenspel met bedrijfsartsen en de desbetreffende branche, een voorbeeldfunctie op het gebied van de klinische arbeidsgeneeskunde dat navolging verdient voor andere beroepsgebonden aandoeningen.

Arboconvenanten

In de arboconvenanten voor de kappersbranche, de schoonmaaksector en de (Academische) ziekenhuizen richt men zich op het terugdringen en beheersen van het optreden van huidaandoeningen door het werk. Het zijn allen sectoren waar zich frequent arbeidsgebonden huidproblemen voordoen. Het terugdringen en beheersen vereist een meersporenbeleid.

Recent is door het NECOD een arbozorgsysteem ter preventie van handeczeem in de Nederlandse Academische Ziekenhuizen ontwikkeld met aandacht voor het in kaart brengen van de huidbelasting, belastbaarheid en voorlichting ten aanzien van huidreiniging en huidverzorging (NECOD, 2002). Toepassing van een dergelijk breed opgezet zorgsysteem sluit goed aan bij de wijze waarop men binnen de arboconvenanten de doelstellingen hoopt te realiseren.

Vroegdiagnostiek en preventie

In Duitsland zijn een aantal studies verricht, die wijzen op het belang van vroegdiagnostiek en een huidpreventie programma (Bauer et al, 2001; Bauer et al, 2002; Uter et al, 1998; Funke et al, 2001). Door het NECOD is in Nederland een studie verricht naar een begeleidingsproces gericht op het vroegtijdig signaleren van werknemers in de zorgsector met huidproblemen (Dienst Arbeidsomstandigheden, Veiligheid & Milieu - NECOD, 2002). Handeczeem en een verhoogd risico op handeczeem bleken veel voor te komen, maar de patiënten met handeczeem hadden met hun klachten niet het spreekuur van de bedrijfsarts bezocht. Waren ze naar de huisarts geweest, dan bleek die de relatie met het werk niet gelegd te hebben waardoor niet naar de bedrijfsarts was verwezen. Ook deze studie maakt weer duidelijk dat voor preventie van handeczeem een actieve benadering nodig is van mensen die huidbelastend werk verrichten. Dit vooral in de eerste jaren na indiensttreding of in het begin van een beroepsopleiding.

Dit onderzoek moet dan wel gekoppeld worden aan goede voorlichting en instructie en er moeten mogelijkheden zijn voor het nemen van preventieve maatregelen.

Signaleren op een verzuimspreekuur of wachten tot de patiënt zich spontaan op het spreekuur meldt, betekent vaak dat men de aandoening pas in een vergevorderd stadium ziet en behandeling daardoor moeilijker wordt.

Toepassing van vroegdiagnostiek door Arbo-diensten zal ongetwijfeld leiden tot meer meldingen en zo ogenschijnlijk het beeld van verslechtering geven. Op termijn is de

werknemer met huidbelastend werk er echter beter mee af.

5.4 Conclusies

- *Hoe vaak komen beroepshuidaandoeningen voor?*
In Nederland komen naar schatting jaarlijks ca. 13.000 nieuwe gevallen van werkgebonden contacteczeem voor.
- *Vroegdiagnostiek.*
Het geringe aantal meldingen van bedrijfsartsen vergeleken met dat van de dermatologen wijst erop dat patiënten met beroepshuidaandoeningen in onvoldoende mate onder de aandacht van de bedrijfsarts komen. Er wordt gepleit voor een omslag van een passieve signalering van vaak reeds chronisch geworden klachten op het verzuimspreekuur naar een actieve opsporing met name in hoog-risico branches met betere vooruitzichten op goede behandeling en preventie.
- *Arbeidsdermatologische Centra.*
De wijze waarop de Arbeidsdermatologische centra in Nederland het onderzoek, de behandeling en begeleiding van arbeidsgebonden huidaandoeningen inmiddels gestalte geven, verdient navolging bij het ontwikkelen van klinische arbeidsgeneeskunde voor andere beroepsgebonden aandoeningen.
- *Acrylaatallergie.*
Gelet op het aantal meldingen van acrylaatallergie bij nagelstylistes, is meer aandacht nodig voor het zorgvuldig omgaan met acrylaathoudende producten.